

Louise L. Lambrichs - žena koja se bori za prešućenu stvarnost

Stella Fatović-Ferenčić

U pretprošlom je broju Liječničkih novina objavljen članak **Olge Carević** i **Dražena Vikić-Topića** o nobelovcu **Christianu de Duveu**, koji je u vremenima ranih devedesetih prošloga stoljeća bio jedan od potpisnika *Apela nobelovaca za mir u Hrvatskoj*. To me potaknulo da hrvatsku medicinsku javnost pobliže upoznam i s nastojanjima koja u smislu promicanja mira, rasvjetljavanja povijesne istine o uzrocima sukoba na našim prostorima, još uvijek traju, a njihov je promotor jedna žena: istaknuta francuska književnica i znanstvenica **Louise Lambrichs**, koja i dan danas u Francuskoj i svijetu pridonosi istini o agresiji na Hrvatsku. Za Hrvatsku će javnost, između ostaloga, biti zanimljiva i činjenica da je Lambrichsova bila trećom suprugom našega najpoznatijeg povjesničara medicine **Mirka Dražena Grmeka**.

Ova je francuska književnica i znanstvenica rođena u spisateljskoj obitelji u Boulogne-Billancourt. Njenog oca **Georgesa Lambrichsa**, zajedno s **Jeanom Paulhanom** i **Jeromeom Lindonom**, smatra se jednim od najvećih francuskih urednika druge polovice 20. stoljeća. Njena majka **Gilberte Lambrichs** je prevela djela **Fritza Zorna** i **Thomasa Bernarda**, a pisala je pod pseudonimom **Constance Delaunay**. Djelo Louise Lambrichs obuhvaća znanstvene tekstove epistemološke naravi, književna djela, scenarije i eseje. Prvi roman *Le Cercle des sorcières*, tiskan je u Parizu 1987., potom slijedi jedan od njenih najpoznatijih romana prevedenih na talijanski, njemački, grčki i hrvatski *Journal d'Hannah*, Paris 1993., *Le Jeu du roman*, Paris 1995., *Alois ou La nuit devant nous*, Paris, 2002. Zajedno sa **Claudeom Chabrolom** i **Carolinom Eliacheff** je napisala scenarij za Chabrolov film *La fleur du mal*. Film je dovršen 2003. Prema njenoj noveli su **Franck Philippon**, **Guillaume Laurant** i **Aruna Villiers** napravili scenarij za film *Aton image* koji je u režiji **Aruna Villiersa** dovršen 2004. godine. Suradnja Lambrichsove i Mirka Dražena Grmeka počinje ranih devedesetih u okviru zajedničkog interesa vezanog uz istraživanje

francuskog fiziologa Claude Bernarda. U to vrijeme Louise je radila na raščlambi terapijskih pristupa Claude Bernarda, Louis Pasteura i Sigmunda Freuda.

Njen prvi susret s povijesnim studijama s temeljnim povijesnim istraživanjima izvora kulminirat će u sklopu povijesne studije koju je napravila zajedno s Grmekom, a koja govori o pobuni Hrvata u *Villefrancheu* (*Les Revoltes de Villefranche* /Paris 1998., Sarajevo 2005.). U jesen 1943. tu je na obuci bila 13. divizija Waffen SS Handschara (1. hrvatska), sastavljena većinom od Bošnjaka i Hrvata. Vođa pobune stupio je u kontakt s članovima francuske ilegale i kada je dobio potvrdu da će imati pomoć Britanaca i Francuza odlučio se za akciju. Kako se poslije pokazalo, ta se pomoć nikada nije pojavila. Pobuna je krvavo ugušena i njeni vođe ubijeni.

Naslovna stranica Louisine knjige je lice Željke Jurić, djevojčice (danas odrasle žene) čije je uplakano lice u koloni izmučenih ljudi nakon pada Vukovara obišlo čitav svijet.

Ono što je osobito važno za Hrvatsku, ali i za širi prostor jugoistočne Europe, za rekonstrukciju povijesne istine o korijenima sukoba na ovim prostorima, o mitu, jeziku i obmani kojom se mobiliziraju mase u političkom govoru, svakako je njena novija knjiga *Vukovar više nikada nećemo vidjeti* (*Nous ne verrons jamais Vukovar*) izašla u izdanju Philippe Raya 2005. godine u Parizu. Na hrvatski jezik prevedena je 2007. godine u izdanju Naklade *Luka*, biblioteke *Dijalog* i prijevodu **Marije Bašić**. Riječ je o analizi velikosrpske agresije na Hrvatsku i o "europskoj istini" o Vukovaru, a temelji se na spisateljičinim historijskim istraživanjima, iskustvima i primjeni psihoanalize. Ona progovara protiv gotovih povijesnih shemi i predrasuda koje nam nude političari servirajući ih u svojim govorima, ili riječima Lambrichsove: *postoji neka vrst zastrašujućeg automatizma koji se pokrene i ti zapravo više ništa ne možeš, sve dođe dok se prešućuje sadašnjost, a s njom i istina o prošlosti, pakleni stroj nastavlja svoje djelo... a narodi*

snose posljedice. S političarima je problem očito to što se oni napajaju poviješću, ali i legendama, i opsjeda ih fantazija da će njihovo ime ostati zapisano, u toj povijesti... No veliki političari imaju i jasnu viziju sadašnjosti, i prošlost čitaju dovoljno neuvijeno da je mogu drukčije usmjeriti, ne? I izumiti nam budućnost koja bi se razlikovala od ovih tragičnih ponavljanja istih sukoba... u nekom drugom obliku.

Louise Lambrichs se u analizi nedavne povijesti koristi znanstvenom metodom. Raščlanjuje, uspoređuje i secirajući izvore rekonstruira logičan slijed svih događanja. Gradi prostor protkan povijesnim činjenicama, mrežom uzroka i posljedica. Žudi za dijalogom, ali nažalost nema sugovornika jer tema o kojoj želi progovoriti, u Francuskoj, nikoga ne zanima. Tako njen glas ne odzvanja ni Francuskom ni Europom, kao što ni hrvatski poziv u pomoć u vrijeme agresije nije bio saslušan. Lambrichs stoga u toj knjizi konstruira složenu polifoniju glasova. Citira književna djela, pisma, izvještaje, televizijske emisije, znanstvene radove i svjedočanstva, uvodeći tako mnoštvo govornika s kojima raspravlja, čudi se, ljuti se, ili s njima dijeli zgražanje. Zaokuplja je pojam sjećanja u kontekstu uspomene i predaje, pojam kolektivnog pamćenja kao uzajamni odnos politike pamćenja i sjećanja zajednice. Iz tog problema ona izvodi glavni problem i hrvatske i europske političke prakse obrazlažući: *u Hrvatskoj umjesto politike povijesnog pamćenja, vlada politika zaborava i ukidanja sjećanja zajednice na ono što je proživjela. S druge strane, politika zapadne Europe zbog svojih strateških ciljeva vrši određen odabir prošlosti i vrlo je učinkovita, osobito na haškom sudu.* Još od početka rata na teritoriju ex-Jugoslavije, pojavila se u zapadnoj Europi selektivnost s obzirom na ideologiju koja će se promicati. *Da bismo se dali na posao, kaže Lambrichsova, treba osnovati radne grupe za rekonstruiranje prošlosti, za politiku povijesnog pamćenja, za govor o povijesti. Jer sada više nije u pitanju hrvatska šutnja nego puno gore: hrvatska nijemost, zanijemjelost, amnezijaska afazija koju bi trebalo liječiti.* I ne zaustavlja se ovdje već dalje predlaže: *Idimo do kraja. Pozovimo sve sudionike pred sud, ne samo kao svjedoke optužbe protiv Miloševića, nego i zbog toga da se rasvijetle njihove odluke koje su štatile toga novog Hitlera i igrale njegovu igru. Bili oni Francuzi, Englezi, Nizozemci, Nijemci, Kanađani, Amerikanci - svi. Koga su slušali? U ime čega su donosili odluke? Mi to imamo pravo znati. U ime mrtvih u Vukovaru, Hrvata i Srba, oni su bili prve žrtve tog etničkog rata u kojem je sudjelovala cijela kršćanska Europa, u ime muslimana u Srebrenici koje UN nije zaštitio nego ih je razoružao, napustio i istrijebio, u ime albanskih boraca na Kosovu čija su tijela spaljena i zatrpana u bezbrojne masovne grobnice, u ime svakog stanovništva koje je pretrpjelo čudovišne posljedice povratka te ideologije u Srbiji na vlast, kao što ih u hitlerovskoj Njemačkoj generaciju prije pretrpjeli židovi i Cigani, mi tražimo da pravda bude stvarno zadovoljena jer je ta pravda kapitalna za građansku, laičku, demokratsku, višenacionalnu i višekonfesionalnu, neetničku i rasističku Europu kakvu želimo graditi.*

Osim na temelju dokumentacije i povijesti Lambrichsova svoje stavove gradi i na temelju svojih posjeta ovim prostorima, svojim učenjem o njenoj povijesti kroz razgovor sa stanovništvom, kroz druženje s ljudima, pomalo i kroz svoj život s Grmekom: *Jesam, poslije sam prešla velik put po Hrvatskoj i po Bosni, ali ne mogu ti sve ispričati... Rekla sam da ti dajem samo putokaze, a Vukovar je prvi, tamo je sve ponovo počelo. Ekspedicija je bila jako neobična. ... Dakle u jutro, malo ranije, stižem u Stožer, Mirko Grmek me dovezao i kad smo se raspitali u koje vrijeme se predviđa povratak, dogovorili smo se da dođe po mene... Sletjeli smo za manje od sat vremena, iskrcala sam se... Izgubljeno napravim par koraka, uopće nemam iskustva s takvom vrstom situacije. Što činiti? Krenem prema izlazu, opazim dva tipa koja izgledaju kao pripadnici međunarodnih snaga i obratim im se na lošem engleskom, objašnjavajući zašto sam tu. Jedan od njih odgovori na engleskom... s tvrdim belgijskim naglaskom! Odmah se nasmijem, odgovorim na francuskom, vi ste Belgijanac, i ja, nasmijemo se, odnosno nisam baš Belgijanka, ali malo ipak jesam, objasnim. Oni predlože da me odvezu u stožer UNTAES-a i putem razgovaramo o Belgiji, zamisli, tu, u Vukovaru, o Bruxellesu, o šumi de La Cambre, o jezerima Ixellesa, o Velikom trgu... Vojnici se šale. „Vi imate sreće što brzo idete. Mi ne znamo koliko ostajemo.“ Ne znam jesu li rekli „zemlja luđaka“, ali ja sam to čula. U njihovim komentarima, koji nisu bili agresivni. Govore šaljivim tonom i nalikuju na naše dobrodušne domaće momke. Kroz njihove šale*

jednostavno sam osjetila duboko nerazumijevanje za situaciju, i ono što većina Francuza misli: da ovdje nije kao kod nas, ovo je Balkan i ovi ljudi su ljudi, tuku se i ubijaju jedni druge - naprosto, divljaci. A ipak, to je tako jednostavno... Maločas, njima je godilo dok smo razgovarali o Belgiji, njihovoj zemlji, o kući koja ih čeka. Kao i svakom čovjeku daleko od kuće koji misli na svoju zemlju i sretno nekoga tko tu zemlju poznaje, nekoga s kim može razgovarati o njoj. Je li to krivnja, potisnuti stid, to zbog čega oni ne mogu shvatiti? Užas pri samoj pomisli da si čovjek? Je li strepnja da bi jednog dana i oni mogli postati poput ovdašnjih stanovnika, to što muti njihov pogled i štiti ih od spoznaje koja bi ih razorila? Točno je da ovdje nije kao kod njih. Kod njih je mir. A ovdje su sletjeli u jednu zemlju bolesnu od boli. Bolesnu kao što bismo i svi mi bili bolesni da se kod nas iskrcaju vojnici i paravojnici da bi sve srušili, promijenili imena gradova i ulica u kojima smo odrasli, srušili groblja na kojima počivaju naši pretci, srušili spomenike koji su naše kulturno pamćenje, silovali naše djevojke i žene da im naprave djecu prema svojoj slici, agresore. Bolesnu, kao što bismo i mi bili bolesni da nas nitko i ne pogleda dok u svojoj beskrajnoj napuštenosti zovemo Europu u pomoć, ili da nas pogleda kao tek neko divlje pleme, i podupre naše krvnike dovršavajući iseljavanje našeg stanovništva, da isprazni teritorij za njih, naš teritorij koji oni priželjkuju...

Malo je knjiga, još manje stranaca, koji su se željeli pozabaviti takvim detaljem na karti Balkana, malim narodima koji su ondje krvlju razračunavali svoje sudbine. Još manje onih koji su se željeli uživjeti u našu stvarnost tijekom krvavih devedesetih.

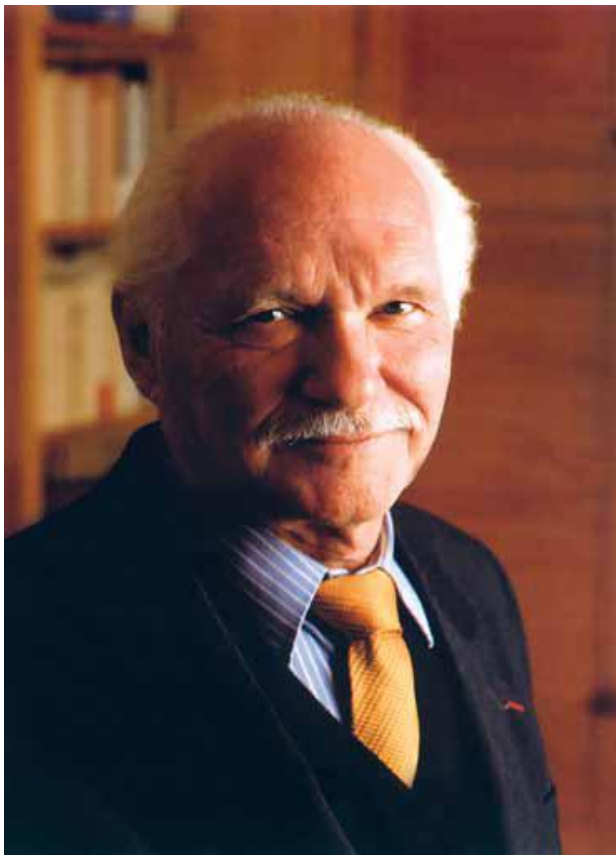
Svjedočanstvo i tvrdoglavo istraživanje svih uzroka i posljedica, brutalne neosjetljivosti Europe jer kako će reći Lambrichsova *Hrvati su za Mitteranda bili jedva pleme, koje nema pravo na svoju državu*, a takve su predrasude u glavi političara nužno dovele do katastrofalnog scenarija.

... Misliš da nam povijest XX. stoljeća daje pravo da budemo ponosni? Ne, vjerujem. Ustav je temeljni tekst i ako hoćemo da Europa ima čvrste temelje, sukladne željama Roberta Schumana, onda ga treba pisati ponovo, ne zadovoljavajući se velikim, šupljim riječima, dobrim namjerama za koje si vidio do čega dovode. Ako želimo da Europa ima neki smisao, onda Ustav mora uzeti na znanje Sohou, eksplicitno, i njezino ponavljanje s pomakom, što je bio genocid nad bosanskim Muslimanima, i polazeći od toga, mora pismeno zabilježiti da narodi Europe imaju raditi na svojim nacionalnim legendama i razotkrivati prešućenu stvarnost kojom su one punjene, prisiliti sve državne zajednice da preispituju svoje pravne sustave i upravnu strukturu kako bi isključile sve što bi moglo podrazumijevati bilo kakav oblik segregacije....

Louise Lambrichs je žena koja hrabro zagovara istinu, suprotstavljajući se povijesnoj šutnji i memoricidu. Njena je knjiga *Vukovar nikada nećemo vidjeti* posvećena vukovarskim majkama i srebreničkim ženama, i njihovoj djeci, i sjećanju na **Jean-Michela Nicoliera**, mladoga Francuza koji je 1991. u svojoj 25. godini pošao braniti Vukovar. Njegovo tijelo nikad nije nađeno.

Njena je knjiga dokument o istini, objektivnom sagledavanju povijesti i argumentiranoj analizi povijesne stvarnosti ne zbog povijesti. Zbog mira, razboritosti i istinske demokracije u budućnosti.

Mirko Dražen Grmek

*Knjigu **Vukovar nikad nećemo vidjeti**
može se nabaviti putem maila:
marija.basic-ogresta@zg.t-com.hr*